

Litalisi mpona Molakisi

ETEY 2016 Pesaro

Molakisi : Elisa VOLA, Herve TUNGA

MOKANDA MPONA BALANDI MATEYA

1. Ebandeli

Bokasi mwa botalisi ezali na kati ya maye matina mpenza O'mokili mwa lelo. Ezali na ntina mpenza oyeba ko talisa makanisi mayo mpe na ndenge elongobani, na kosalela biloko ya ndenge na ndenge. Nde oko koka ko kolisa bokasi bwa yo bona onte ya mosala ya bomoyi nayo mobimba; ndakisa, mpona masolo ma boluki mosala, mpe ntango nionso oyo obandi mosala na kati ya mokili moye monene. kasi, ba lobaka ntango inso ete bilenge ba kokaka ko lakisa makanisi na bango malamumu te. Likambo wana ezali ya ya solo té, ezali maye ya boyoba mpenza – nde ezangi kaka malakisi nto pe kolamusama mpe ko tia na misala, nde bongo!

Moto ako botamaka na makoki nionso te ya kolimbola. Ya solo moto akoki ko zala naba tendance naye moko – bato ba susu ba fungwamaka mingi mpenza té kasi ba misusu ba fungwamaka onte ya bato, yango ekokaka ntango mosusu kosunga. Ya bosolo ezali té ba lakisi ba mekola naino mbala ebele mpe mingi o'kati ya bango ba landaka naino mateya ma ntina mpona kolakisa malamumu maye ba kani.

Mikano ya mateya ma biso ezali:

- ko yeba ntina ya bo ningisami bwa nzoto bwa yo na ntango ozo limbola;
- ndenge nini ko bongisa mateya mayo liboso ya kotalisa yango nde eko wumela malamumu o'mitu mwa bato bako yoka yo;
- mekola bokasi bwa yo ya koteya.
- ko yekola ndenge nini kozwa bokebi ya balandi bwa yo;

2. Enhavo

Enkonduko	1
Enhavo	2
Intenco	3
Korpesprimo	4
kio portas la mesaĝon?	5
voĉo	6
Okula kontakto	7
Gestoj	9
Kio igas vian mesaĝon efika?	10
Simpla	10
Neatendita	11
Konkreta	11
Kredebla	12
Emocia	12
Rakontoj	13
Resumo	14
Sursceneja prezentado	15
Majstru surscenejeston	15
Ŝajnigu ĝin senpeneca	16
Surhavu konvenajn vestaĵojn	17
Ne rigardu vian skribitan scenaron	18
Ĝuu	19
Kvin kernaj principoj por prelego sukcesa	20
Traktu viajn aŭskultantojn kiel reĝo	20
Disvastigu ideojn kaj kortuŝu homojn	20
Helpu ilin vidi kion vi diras	20
Praktiku fasonadon sed ne dekoradon	20
Prizorgu sanajn interrilatojn	20
Teama prelego	21
Kion legi plue	22
Referenciloj	22
Interretaj ligiloj	22
Libroj	22

3. Likanisi mobombami

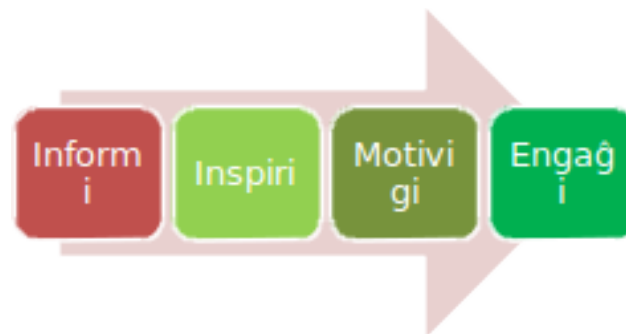
Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa3 of 29

Yambo te o'banda esengeli o'kanisa na ion malamumu: " nini na lingi kokundola?" ezali na ntina mpenza oyeba malamumu makanisi mayo mpeo o'talisa mango na mpole. Ko solola na makanisi malombolami ekoki kopesa ndingisa na eyano oyo ekeseni mpenza.

Tala makambo ba neyi maye ba salelaka mingi na malakisi: ko yebisa, ko benda makanisi, ko pesa posa, ko kotisa bato o'masolo.

Ko yebisa: ntina ya kotalisa mayebi ezali mpona ba yoki boyebi bwa sika. ba yoki ba biangami kaka té kopesa eyano na maye oyo ba yoki.

Ezali bo bomeseni ntango botalaka television to mpe natango bo tangaka zulunale.

Ko benda makanisina: na kolikia ete na boyebisi okoki kolamusa makanisi masika matina epayi ya bayoki. Ko kabola sango ekanami mpona ko lamusa makanisi ma bato, ko lotisa bango to mpe ko mema bango o'emoniselo mosusu.

Tina ya piblisite Videyo ezali ko pesa posa ya kosombaka biye bizo tekama mpe oyo ezangi bango.

Ko pesa mposa: mokano ya bopanzi sango ezali kos al ete bato ba sala likambo songolo, ko talisa y bango likanisi na oyo ba yoki. Ntina na yango ezali ko mema bato na ezalela songolo mpe ko tinda bango kosala likambo songolo, ezala ata ya moke, na kolikia ya kobanda mosala.

Ko ndimisa moto: mokano ya mayebisi ezali bongisa makoki ma bato balandi mpo na tango molayi. Ebongi malamumu ko ndimisa bato na kati kobengamaka, ko sanganaka, to mpe ko salaka misala mia ko zongelaka te kino ntina ya mayebisi eko kokisama.

Makanisi ekoki kozala melange ya balandi, to pe ba susu.

Koyeba malamumu **elikia** mayo to mpe **mokano** mayo esengemi penza mpo yango eko pesaka bo pikiliki mpe esungaka mpo ya kozwa elobeli oyo ekoki. Ezali mpe malamumu ko limbola nini ezali makanisi mayo, limbola ba mposa mayo, maye olingi mpe lolenge nini oza ko miyoka, na bokebi te ezokisa moto te, ko sambisa moto mpe te. Na kozebisaka makanisi mayo, eko sala ete ba yoki ba yanola malamumu.

4. Korpesprimo

Ya nzoto mayo ekoki ko;

- Ko ndimisa makanisi,
- Ko bakisa mayebi mosusu,
- Ko ramplase to mpe ko tia maye ezalaki te na esika,
- Ko balola

Oki ezali na eloko lyoko oyo esengelaki bokanisa, ebongi otal malamú té, ko ningana bwa nzoto mayo nto pe maloba ma nzoto mayo ezali eko kimisa soko mokie te makanisi ma molongo ma bato balandi mateya mayo.

1. Nini eko tambwisaka mateya?

---

1. Mongongo

Uta mbotama mongongo mwa yo ezali na bokasi mingi boye esngeli oyeba lolenge nini okoki ko salela mango, na bosakani nto mpe na lolenge mosusu ya yango ezaleli: artikilasio, na lombango, na komata ya mongongo nto mpe botosi bwa matangi.

2. Maloba maye masangani na miso na mpe elongi

Ezali na ntina te o'tika bokasi bwa nzoto mayo ebima lokola moto ako sala masano ya Pokere. Moteyi malamú ako yeba te ezali motuya mpenza ko sosola na ntina ya maloba ma elongi mpo te ezali bongo eteni enene maye mako palangisaka mateya nto pe ba sango. Boye, maloba o'elongi mbala mingi eko bimaka lokola motema ya ko maniolisa mateya na sima mango ko bima. Ba landi ba zalaka na bokebi mpenza ko tala elongi ma moyebisi to molobeli onte ya malakisi. Na tango ozali ko loba, elongi mayo eleki mozindo ko leka biteni misusu mwa nzoto mayo eko palangisa mateya o'molongo mwa balandi bayo na ezalela mpe lolenge ya mpiko mpe miso nga mayo.

3. Ko niolisama bwa nzoto

Ko niolisama bwa nzoto eko pesa bo pikiliki bwa mateya mayo. Eko sunga kosimba o'bo pikiliki mpenza mpe na bokebi molongo mwa bato bayo. Salela maboko mayo mpo ya komaniolisa maye ozali ko banza mpe lolenge ozali koyoka o'kati ya motema mayo, ata kutu eleki pasi mingi ko bandela maye olobaki mingi mpe otalisaki mingi. Esengeli bongo esalema na lolenge bwa nzoto mayo ma zali na mpe botosi lolenge obotama to mpe moto ako zalaka. Ezali malamú mingi kozwa ekateli te o'zanga ko niolisa nzoto mayo soki sosoli yo moko te nzoto mayo elongobani te nto pe ezangi makasi, na yango ezali perte ko salela eloko songolo pakala.

2. Mongongo

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa5 of 29

Bo pikiliki maye mabombami nsima ya mongongo mwa yo mango oyo:

- **Bo pikiliki ya mongongo– ezali** boniboni mango mako mako bima. Mokano ezali te bato balandi bayo ba yoka yo na kimia. Ko yimayima te mpe kobanga te. (ata soki olingi te té balandi bayo ba yoka kolenga mayo solo bako yoka mango kaka.) lisusu, koloba te ntango ozali ko koma na tabulo.
- **Ko mata ya mongongo** ezali maye mataliisi ezalela mpe kati ma volime ya mongongo. (Ekz. Aviyoni ezali na bokeseni na makelele mango na mpe maye ya makasa ntango ya mopepe eko pesaka)
- **Mongongo esimbisi** priskribas etalisami lokola mongongo oyo ezali ko bima makasi nto pe oyo mokie makasi (mesure de la voix).
- **Mongongo ya mbango** ezali lokola mongongo oyo ewumelaka na makelele mango. Soki ozo loba na lombango makasi, eko komisa ba mots mpe makomi mokuse, na ntango ozo loba na lombango te, eko komisa makomi milayi. Soki na kati kati moto akoki bimisa 120 mots na minute. Bongo ya moto ekoki ko bimisa na lombango mpenza ti na 480 mots na minute.
- **Ngola nto pe koloro** ezali bomengo bwa mongongo, ekzample, bato basusu ba zali na mongongo ya moto.

1. Ba toli mpo na kosalela mongongo mwa yos

1. Ntango ya malakisi

- Boya kozongelaka eloko lioko ntango inso.
- Mongongo ntango ya matangi: oko niolisaka mango o'likolo nto pe nase.
- Boya kosalelaka ba slogan, ko loba na mokuse makasi mpe ko salela monoko mwa ba bapaya ntango ya mateya.
- Na mateya zala mbangu na lolenge ya malamumu, bo pemi (okoki ko pema te o'kati kati ya mateya).
- Ezali malamumu ntango mosusu ko mpema kobanda 10 seconde yambo te o'banda mateya.
- O'makanisi masika – mongongo makasi -mwa sika – tambwisa makasi bwa mongongo mayo mpona ko palangisa mopepe mwa mateya mayo.
- Nepre ne legu – por tio ne ekzistas bona kialo

2. Mpona kobongisa malamumu

- Kotisa mongongo mayo na eloko ba kotisaka mango nto pe enregistreur.
- Sakana na yango, yoka yango. Meka mpe lisusu ko koma mango.
- Fongola miso nga na ba mots bisika eye o'matisaki mongongo mwa yo, mpe sika awa oko yeba, soki te ebongi to mpe te?
- Sala ekateli ba sato na ntina ya ko bongisa malamumu.
- Kotisa mongongo mayo na eloko ba kotisaka mango kasi o'yoka mango lisusu na lolenge o'lobakiRegistru.
- Kasi o'sali keba na ntina kolengele bokolongono bwa nzoto bwa yo mpe ya mongongo bwa yo! Mela mayi lolenge ebongi na ntango oko lala na butu yambo te okoma o'ntango ya mateya mayo lobi kolanda. Boya komele masanga ya makasi, biloko miye manso etondisami na mafuta mpe kafe!

3. Bokutani bwa miso

“soki obongisi kosalela bokutani bwa miso mayo o'ntango ya malakisi mayo okozwa bonsomi boye ebongi nsima ya bopanzi sango mayo o'lisanga.”

1. Mpona nini?

Bo kutani bwa miso ezali ciment maye kosangisa nto mpe kobalisa molakisi mpe na balandi baye. Ezali malamumu mingi mpe lisusu pete koleka ko kotanisa balandi bayo mpe kozuwa mopepe mwa mayebi mwa bango onte ya mateya mayo. Bokutani bwa miso etalissaka lolenge nini mateya ezali kopese na biteni mango solo. Ntango ozali koloba, balandi bayo bako yanola na nzela ya mayze bango na yebaka naiono te kasi na maye bango bazwi ma sika. salela miso mayo, mpona koluka eyano malamumu ya mateya ma simbani o'balandi. Bongo eko talisa yo soki mpenza ba simbami to mpe ba zali na esengo kolanda, top e ba simbami te, to mpe balembi soko mpe balingo ko kenda kopema.

2. Lolenge nini?

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa7 of 29

Bokutani bwa miso solo elingi koloba te na ntina ya maye ozali kotala molayi koleka na miso mayo o'nte ya bato nto pe biloko mosusu. Elingi ko loba na ntina ya **"bomaniolisi mongongo"** na lolenge ya kobete nsete, eko pesa likanisi songolo pakala, makomi molongo to mpe ba mots maye eko bimaka o'miso.

- Tala o'nzela ma miso; soki ozangi makasi kotala na miso tala mallamu o'kati kati mwa miso mayo
- Ko tala pavema te to mpe kotala mabele te, likolo na plafono mpe te, libanda mpe te,...
- Tala kasi maye:
  - Soki molongo mwa balandi bayo ezali monene makasi: kabola mango e'biteni ebele tala o'kati mango eteni lioko na lioko
  - Kobosana te mpe tala mpenza o'ngambo oyo bato ba Sali lisanga ma bango na lolenge ya-U to mpe U-forme!!
- Tala mingi koleka: kaka ba second te mpe na moto lioko kaka te
- Tutanisa miso mayo na mateya mayo mobimba
- Pona moto moko abanda - moninga, to mpe moninga ya mliso – mpe sale mango lokola libandela ya alakisi.
- Tala lisusu malamumu ko leka to mpe na mokuse natngo 5 second na miso.

3. Nini esengeli kolengele?

- Pole makasi. O'telemi esika ya malakisi mpe o'kebi na kotala soki elongo mwa balandi bayo ba wali na pole to mpe bako mona pole.
- O'telemi pene pene mpenza o'molongo mw a balanndi bayo.
- otalij, o'bakisi maye mazangi. Okanisi malamumu yambo te, obakisa eloko songolo ntango ya mateya mayo.
- "miso moko lukaka molili, Distraction". Miso mayo eko loba na molongo mwa bato bayo te o'simbisami na tina ma bango te mpe olingi boyala o'ngambo lisusu.

4. Ndenge nini ko pesa nzela se lioko o'bokutani bwa miso mayo na mpe malakisi mayo?

- Mateya mayo ezala maye ma bongisami uta na ndako. Lengele biloko ya mateya mayo. Yango eko pesa yo confiance mpe eko talisama malamumu mpenza o'miso mayo.
- Tiya na mosala.

5. Ndenge nini ko pesa nzela na kotala?

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa8 of 29

Na lolenge ya bokundoli, mayebisi maye ma pesami na nzela ya motu, 87% ekoya na nzela ma miso, 9% na nzela ya matoyi, mpe 4% na ba nzela mosusu songolo pakala bwa nzoto maye mako talisaka bo yoki. Na ntango ya malakisi to mpe mateya, soki mpe ekzample moto moko ako talaka yo na ntina te nto mpe lokola moto ako monaka te tango ozali ko loba, moto ya boye ako simba mateya kaka 9% ya malakisi ma bino soki malakisi ma bino ekendeli soko mokie te na maye azalaki kotala.

Soki mateya mayo ezali ko talisa vidhelpilo, ako simba nde bongo 25-30% ya malakisi mayo soki ntango inso ako talaka , accessoir visuel nto mpe bisaleli, bililingi biko mono ma miso. Mpona ko sala ete bato baland ba tala mpe ba yoka mposa yako tala, salela biki to mpe elakiselo mpo na ko tindika ba landi o'elilingi ya malakisi na tango wana pe kolimbola biye bilakisami. Na nsima, tombola elakiseli nto pe biki mako talisaka elilingi mwa mateya mpe tombola mango o'kati mayo mpe na ba landi. Ezalela wana ezali malamumu mingi mpenza mpona kobenda ba landi kotala yo o'miso ma bango. Mpe sika awa bako landa na bokebi mpenza maye ozali ko loba, na bongo olongi kolandisa bango mateya mayo na bokebi nionso. Sala te, eboko ya liboko mayo emonanaka ntango ozali ko loba.

4. Koniolisama bwa nzoto

Koniolisama bwa nzoto ezali emoniseli ya bo moto bwa moteyi. Oyo ezali malamumu mpon mot lioko natngo mosusu ezali malamumu te mpona mosusu. Tala maye mosusu mako salisa yo mpe ko sunga yo okoma moteyi malamumu mpenza.

1. *Yanola na kimia na maye ozali ko kanisisa, koyoka o’kati mayo mpe komona* - ko kanga mpona mayo yako niolisa nzoto bwa yo, soki te oko bugisa kimia bwa yo mpe okomi stressé.
2. *Sala maye makoki mpona koniolisa, koningisa nzoto mwa yo kasi boningisi bwa nzoto kaka te-ntango ozalli koloba esengeli ozala o’kati ya maye ozali koloba* – ko kinisa nde na ntina ya maboko mayo. Koniolisama mwa nzoto mayo ebongi te esimbama na maye mazali o’mateya mayo.
3. *Mekola kosangisa bo ningani bwa nzoto bwa yo na maloba mayo mpe ntango oyo bozwami* – mateya mayo, maye ma miso mpe ma monoko esengeli ezala lokola baninga bayo bako pesaka ndimbola moko, mpe likanisi moko. Koniolisama bwa nzoto mayo manso ezala na ntina se lioko mpe ebalana na maloba mayo boye, ba landi bayo ba koyeba nko mono mingi boningani bwa nzoto te kasi ntina nde ya likambo.
4. *Sala te boningani bwa nzoto bwa yo bo’komisa mateya mayo malamumu* – boningani bwa yo ezala ya kolenda mpe na nzela mpenza mpona epalangisa mikano ya mateya. Bo ningani bwa nzoto esengeli ezala maye elenda mpona kondimi mateya kasi mpe lisusu esengeli ezala malembe mpe molayi ekoka mpo emonono malamumu mpenza kasi batu ba mona yo mondimisi na makasi te.
5. *Sala te konisama ma nzotobwa yo ekoma bo bomesano* – ya yambo ezala ko yeba nini oyo olingi ko sala ata koezali mokie. Mbala mingi boningani bwa maboko bolakisaka ete moteyi to mpe molakisi azali na kimia te. Tala lolenge nini okoki kolonga ezalela mango:
  - nkotisa mateya mayo o’videyo mpe senga o’mongi mayo alanda yo o’videyo mango
  - senga ye ayebisa nayo maye amoni o’nzela mwa maboko mayo.
  - kamata ba buku ibale ya kilo o’ maboko mayo lioko na lioko (Diksionele).
  - bandela lisusu mateya mayo. Boningani maye bozali komona sikawa yango nde solo. Nonso mosusu maye etikali ezali kozanga kimia mpe esengeli kotika mango.

1. Lolenge ya kotelemela

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa10 of 29

Ebongi malamumu koteya ya kotelema.

- Telema kasi ko pikama likolo ya mes te nto mpe O'miro mwa ndako, ...
- Ko mibombama te sima ya mesa, nto mpe na nsima ya mikanda nto pe ka kiti, kolinga ko salela poche mwa mesa mpe te.
- Yambo te obanda mateya mayo, tala mpe bongisa esika ba mateya mako peseme, mpe oko telema. Atako ofandi tia makolo mayo kaka man se. Na koteleme kende na lombango o'esika mayo yako teya, nde eko lakisa te okoki nayo.
- Keba te oteleme mabe te na kobombaka biloko maye ma koki ko monana na balandi mayo.
- Okoki kozala na etelemeli malamumu: na kotelemak na esika be moko, nto pe ko tambwisa mango mingi te. Bo kasi mpe bo pikiliki bwa yo etondisami bia bikela bwa nzoto mayo maye ma zwami o'likolo bwa nzoto bwa yo (elongi mpe maboko), kaka salela biango malamumu.
- Okoki koningana liboso mpe sima na pete nionso. Keba te oningana mingi te kasi ningana bo ekoki (yako mata, ko kita to ya kobaluka baluka te, ...)

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa11 of 29

2. Ezaleli bwa nzoto mpe etelemeli mango

- Tala esika ba landi bazali. Tala balandi bayo ba elongi mwa bango.
- Ko loba te ntango ozo koma na tablo. Okoki ko koma ntango otelemi mopanzi mwa ngo. Ntango okoki ko pesa moto mosusu akomela yo o'table soki olingi.
- Ko linga maboko mayo te. Maboko ya kokangama elingi ko loba maboko yako kangama, maboko yako fungwama elakisi te motema mayo mazali pole mpe ekoki na mango.

3. Ko ningana

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa12 of 29

Ko ningana soko moke te soki ntina ezali te.

Ko ningisa nzoto lolenge oyo ekoki epesaka makoki misato matina maye:

1. eko simba mpe eko telemisa mgwi maye ozali koloba
2. eko benda bokebi mwa ba yoki
3. elongolaka kipelekese mpe eko pesaka kimia

Misu elandaka mingi biloko miye mizali ko ningana, yango wana bo ningani bwa nzoto mayo nionso eko benda miso mwa bato. Ko ningana soki eleki ebele ekoki kobungisa bo kebi bwa balandi bayo. Ndimela eninganeli bwa nzoto maye:

- Ko bwaka likolo liboso na ntango ya mateya elingi te okomi na mama na likambo
- Ko zongisa likolo sima elingi ko loba te osukisi makanisi mango mpe olingi ete bato balandi ba zonga na kimia
- Ko kende mopanzi elingi koloba ko kota ya likamb mosusu; esali ete otiki maye ma libo mpo ko solola maye masika.

Mokano mwa suka ya bo ningisi bwa nzoto ezali pete penza: be ko ningana kaka na esika lioko to mosusu. Ezalaka mingi, soki ozo salela bililingi okoki ko balokaka banda na esika ozo ko lobela mpe ko kenda na bililingi wana. Na bongo tango nionso tindika likolo ezali pene ya bililingi bwa yo.

Salela etelemeli isato na bililingi. Ezaleli mayo ya ndaku ezali na elongi ayo mpe na tolo mayo. Lolenge ya kotelema misusu esengeli ezala lokola ya kokokana na kotelema ya moto azali na "ndaku". Okoki me ko ningana mpe kotambola moke na liboko ya mobali. Kosalela mpe ezalela ya lolenge ya kotelema maye isato eko pekisa yo ko kangama kaka na ngambo se lioko esika maye mazwami ba landi. Soki ozali koloboba na makutani nto pe lisanga, lolenge maye isato ebengemi; katikati mwa bitumba, kopesa mateya na liboko ya mwasi mpe kopesa mateya na liboko ya mobali. Moto ata moko te atelema liboso ya elilingi ya mateya moko.

kanisa:

- Kosala ba mouvement mpe ko kenda ngambo te ngambo ya esika ya mateya eko simbaka bongo bokebi ya balandi.
- Ko tambola ngambo te ngambo na bozangi ntina.
- Kotambola mayo eko talisa boyebi mayo mpe kondima mayo o'mateya.
- Zuwa esika ya mateya moye makoki. Ko kenda na lombango te mpe na malembe te.
- Salela maboko mayo manso; eloko moko te etikala na poche mayo.
- Simba na ngwi maloba mayo na nzela ya maboko mayo manso: talisa esengo mayo, simba maloba mayo, kasi kosalela soki moke temaye ma kotambola elongo te na mateya mayo na etalisemeli mango (ndakisa koloba 'makasi' kasi kotalisa 'makasi te').

5. Nini eko pesa mateya maya bokasi?

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa13 of 29

Ndenge nini mateya ma bino ekoki kozala, eko peama na nzela ya maloba simple mpe na nzela ya matalisi masolo, ezali motuya makasi ko kanisa na ntina ya maye mpe bisaleli maye okoki kosalela o'mateya okoki kozwa eyano songolo ya malamau na tina ya malakisi mayo, na yango, tango oko pesa mayebisi mingi na balandi mayo; na mingi koleka ba koki mpe kobosana mayebisi maye ya ntina maye matalisamaki uto ebandela.

Na yango, esengeli ba mateya mosusu eganga lisusu mingi onte ya bisika mosusu na bokeseni mwa mango mpe na lolenge yango mo kobungaka.

Nii eko salaka ete maye mayokamaki ewumela na makanisi ma bino? Makanisi nini ekoki kozala malamau mingi na kokanisa mpe misusu ekoki kobungama malamau?

Na ko lukaluka na ye na mabi matali mayele, ba ndeko Heath [hi:θ] ba monaki mpe ba talisaki koloba ete nini esimabaka makanisi "kosangisa" mpe ba talisa ba Clefs ba 6 maye mako talisaka makasi mwa kosimba makanisi: simple, makanisi maye mazelamaki te, maye na mokuse, maye ma ntina ya kondimela, kobanza mpe kotalisa.

To kofungola mango mpe kotalisa mango na lolenge nini to koki kobongisa matalisa mateya ma biso.

1. Simple

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa14 of 29

Soki nionso ezali motuya, bongo lisusu eloko moko te ezali motuya. Soki nionso etindami kozala, bongo lisusu eloko moko te etindami kozala. Okoki kozala na mawa te na maye ozali koluka osimba kasi talisa mango na pete, kasi na bozoba soko te, mateya mabino ezali na lolenge songolo ya kobombama na kati ya mango. Luka se ngonga se lioko mpe oyo eko leka motuya mpe kabola mango.

Ĉiu ideo redukteblas al ties nuda esenca senco, se vi sufiĉe klopodos. Por via prezento, kio estas la ŝlosila punkto? Kio estas la kerno? Kial ĝi gravas aŭ gravu?

2. Neatendita

Surprizu homojn! Surprizo interesos ĉiujn. Sed por reteni la intereson, vi devas stimuli **scivolemon**. La plej bona rimedo fari tion estas demandadi aŭ malfermi truojn en scio de la publiko kaj poste plenigi tiujn truojn.

Kaj poste tenu la atenton... Konsciigu la publikon, **levu ĝian intereson** kaj igu ĝin pensi ke ili havas truon en ĝia scio kaj poste plenigu tiun breĉon per respondoj al la enigmo (aŭ gvidu ĝin al la respondoj). Prenu la homojn al vojaĝo.

3. Konkreta

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa15 of 29

Loba lokola ebongi mpe lokola obotama, pesa ba ndakisa maye ma kosalamaka ba ndakisa ya soloslo na mpe maseleli ma kosalisaka na bosolo te bat ba maniola kasi kosalela maye ekoki ko bungisa makanisi te. Loba na ntina ya bililingi maye mazali kosalisa mpenza, kasi na ntina ya malakisi ya malonga te. Mpe tiya na misala, salisa balandi ba maniola mpe ba kanisa malamumu.

Masese eyali malamumu mpona ko bongolisa makanisi maye mazali ya kobombama na maye mazali mokuse mpe etalisami malamumu, na pete nionso, simple mpe bonsomi maye mazali na ntina ko kanisa mambi mwa maloba. Ndakisa koloba, "koboma ba ndeke mibale na libanga se lioko" ezali na mokuse mpenza na koloba soki eloko moko songolo ekokanii na biso "to sala mpona kotombola masali ma biso nto pe production ma biso,..." mpe boye nini bo manioli na ntina ya fraze, makomi "... kende na sanza mpe yonga " de JFK [John F. KENNEDY] (mpe Ralph KRAMDEN liboso na ye)? Yango oyo, makambo nionso na mokuse. Lokola bato na kala ba kokaki kosala bililingi mwa mateya na makanisi zanga te o'mona.

The left slide is effective at communicating the conclusion of the data. The slide on the right shows a comparison of the data.

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa16 of 29

4. Ko ndimama

Ma talisi mayo **elikiama** mpe **endimama** na balandi mayo na ntina ya sango.

Soki ozali tina na mosala mayo, ya solo ozali na nkelo mwa **boliki** mpe ozali moto oyo bato bak o ndimelaka tango inso (kasi ata maye oyo eko bebisa te lokola ezalaka koleka na kala).

Tango ya malakisi ma bino salela malakisi, mateya maye ma koki kososolisa balandi, talisa makambo lokola bato basusu ba koki kosalela mango mpe na moto mwa makanisi salela malakisi mwa yo, bongo ezali koloba ma kondimisa (suka mwa molongo akoki na nzela ya boyebi maye nto pe makanisi ko ndima makanisi mayo).

Soki olingi osalela buku mwa **statistiki**, sala mango na lolenge esimbis mpe etalisa misala mpe makasi mwa mateya o'balandi. Mpe tango inso ako sungaka na kotalisaka makasi mwa mateya, ata kutu mateya mango ezala malamumu mingi te.

5. Ma banzo

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa17 of 29

Biloko biye mi kopesaka ma banzo na balandi. Ebongi kaka te obenda mwa ngo o'molongo mwa biloko maye mazali ko lobamela mpe kotalisa lolenge ozaleli na etelemeli mwa mateya- esengeli **oyoka mango**. Mateya mayo endimama o'molongo mwa bato nayo. Esengeli osalela makoki ya boyebi mayo mpe ya kotalisa boebi mwa o'lisanga mpona kosimbisa mateya mwa yo na pole lolenge balandi mayo ba talaka mokili o'mosika.

Na nzela ya kobenga makanisi ya molandi na ntina naye moko nto mpe na ntina ya ezalela ya lisanga mobimba, okoki **kokotisa lisanga mobimba** Per alvoki al individua specifa intereso pri si mem aũ pri grupa identeco, vi povas **igi la publikon aliĝi** na mateya ma bino mpe sala bo ebongi.

6. Masolo, isitwale

To kobeteke masolo tango inso, bongo bato ba kosangisaka makanisi ma bango. To kkokabolaka masoplo na nzela ya maloba ma biso mpe na mpe na nzela ya ba loyembo mwa biso. To kolobaka mpe ko mitalisa na nzela ya ba isitwale ntango tozali ko kabola na baninga. To kotana, mpe to kofulusama na mayele mpe makanisi na ntango toko betaka masolo.

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa18 of 29

Masolo eko bendeke **makanisi** mwa biso mpe ezali maye bato ba kokanisaka na pete nionso na bokeseni na litani mwa mibeko. Balandi ba kolingaka [filmojn] Oliwude, bolivude: ba fileme ebele mpe ba masolo ya bili ebele maye ma kotalisamaka na nzela ya televiziyo. Bato ba kobikelaka na nzela ya “Masolo”.

Vmalakisi ma bino esengeli etinda balandi na **kokanisa/nto pe na boyambi**. Ma solo ezali mabanso mpe maye ma kotindikaka bato ba kanisi eloko songolo na maye to lingi koyambisa: engele ebomisa maye olengeleki te o’molongo mwa balandi mayo na makanisi maye mazali ko monono mpe na bililingi mwa maloba na ntina ya bilili maye mazali kotalisa nsango eko pesaka ba mposa ebele... okoki kosala ete masolo mayo ezala ebengeli na baladi mayo mpe lukela bango makasi mosusu soki ekozala mpo na sima ba pesa lisusu makanisi ma bango.

7. Resumo

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa19 of 29

Tango ozali kobongisa maye ma koki kozala na kati ya mateya mayo, ezali malamumu osalela maye ma koki kosimba makanisi... mpe kotisa na balandi mayo:

- koyokai (maye ekanamaki te)
- kososola mpe kobanza (na mokuse)
- ko ndima mpe ko kabola makanisii (endimami)
- ko tikala o'ngambo mayo moko kaka te (mabanzo)
- kabola makanisi (masolo, isitwale)

kotalisa mwa pete eko salisaka na bitapi ebele ya mateya, mpe, ezali motuya pamba te eko ngalisaka boyebi tango bozali kopesa mateya.

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa20 of 29

6. Sursceneja prezentado

To lobelaki naino lolenge ndenge kosala mpe kosimba masolo na nzela ya maloba, maye mazali makasi mpe kondimisa na nzela ya bililingi. Mpe na suka, to komona ndenge ya pesa elengi na mateya mpona koningsa mabanzo mpe bokuanani na balandi. Likambo maye masuka maye to wuti koloba ezali motuya monene ma mutu nionso oyo asengeli kozwa maloba liboso mwa balandi, ko kola mpe kobima mpenza lokola motyi monene.

1. Konza na esika ya mateya

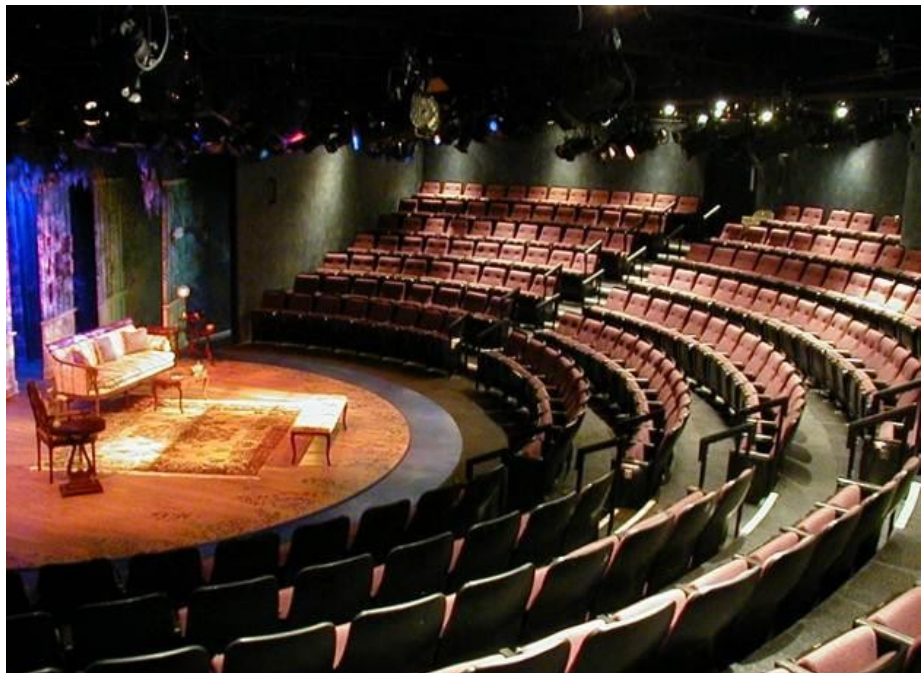

Ngenge nini oko lakisa te mateya mayo ezali na ntina ndenge olobi, bongingai bwa nzoto mpe elimboleli yango nde penza, 63 % tii 90 % eyebi ko ningisa mabanzo mwa bayoki mayo, etalisami na mateya nini ozali kopesa.

Keba na maloba ma kobimisaka nyoto mayo. Tala makasi balandi o'miso mayo mpe kotika te, mpe salela bilembo mia maboko ndenge ebongi. Ko banga kosalela maboko mwa yo te. Esi to sosoli ete , boningani bwa nzoto bolakisaka makanisi ya ndenge na ndenge mpe ekitisaka mitema ya balandi.

Kesenisaka elobeli bwa yo mpe matisaka mongongo moke moke na mateya mayo, matisaka mpe tango mosusu kitisaka mango nto pe kitisaka mokiie soki ebongi, lisusu tambwisa maloba mayo mangu nto pe malembe. Boye mateya mayo eleka mpe kiolo te, ko pemisa. Eloko moko te eleki somo lokola botelemisa mateya.

Kotisa maloba mayo na bandet o na videyo mpo okoka na nsima ko miyoka; kasi ko mitala na vidyo eleki lisusu malamau mpona ko kolisa esakoli mwa yo.

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa21 of 29

2. Sala lokola ezali nango pete

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa22 of 29

Bato mingi te ba mimekaka lokola Steve Jobs [stiv dʒabz]. ezali eloko oyo moto nionso ebongi ayekola Tango ye azwaka mpona kobongama mpona lokumu. Ba nganga mayele ba sosoli ete ebongi na moto kozwa ba tango 10.000 ya koyekola mpona ko koma nganga mayele songolo.

Kosala pe kobandel, pekobandela, mpe kobande ezali malamumu. yuwa eloko nionso lokola ezali pasi na kosala. Tala malamumu bililingi nionso, biloko manso ma kotalisaka, mpe motu nionso ma likambo. Esengeli oyeba mpenza nini olingi koloba, nini olingi koloba, mpe lolenge nini esengeli koloba.

Kotisa mateya mayo o'videyo, bongisa 200 euro mpona ko somba kamera mpe okotisa bilili mayo. Ozali na mposa kaka te ko kotisa matalisi mayo nionso te. Be 5 minutes maye ya ebandela ekoki mpona oyeba ezaleli mwa yo o'tango ya mateya. Registru vian prezentaçon. Elspezi ducenton da eñroj por açeti filmilon kaj registru vin. Vi ne bezonas nepre registri la tutan prezentaçon. La unuaj kvin minutoj suficôs por doni al vi multe da informo. Luka oyeba, eloko nini ekoki kobebisa mateya, lokola boningani bwa yo, mabaku ya maloba mayo. Soki olingi, tala videyo mango elongo na moto mosusu.

Salela mayele ya liboke:

1. **Luka oyeba libela mituna maye batu ba koki kotuna mingi.** [kandida ya mwa na USA Hillary] CLINTON azelaki mituna mituna mitali fondation moye mozwami mokili mobimba ya mobali naye [Bill] mpe litani mwa ba pesi misolo mwa ngo. Bato na songi songi ba tongaki ye penza na kolobaka ete koponama bwa ye bo koki kobota mindondo mia makambo na mosolo. Ayebaki lisusu ete, bisika binso ya mindondo bikoya kotunama, Gaza, Iran, Pakistan; Irak, mpe misusu. O'tango mosusu, na moto oyo akonzaka kosala mituka, mituna eyeka mingi mpe ezalelaka boye, lolenge nii okani koteke mituka o'kati ya nkita oyo ?" nto pe, " soko pe 2009 maye tozali ekoya ko bebisama makasi na makambo maye matali bosali mituka?"
2. **Kangisa mituna minso "o'liboke"** moke. Na liboke moke, motuna ekoki kozala ebele nto pe moko, loola na maye matali Fondation maman Clinton, nto pe ekoki kozala ebele, lokola oyo ya moto na mituka mpe ya nkita. Mokano ezali ko kitisa motango mwa mituna oyo esengi obongamela. Ezali mpenza ya kokamwa, kasi na lolenge ya mayele maye nazwi ya kotangisaka molongomwa bato na kotalisaka, mituna maye ma kotunanaka mingi ekoki ko kweya na mipiku sambo,7.
3. **Bongisa eyano oyo eleki malamumu mpona liboke na liboke** mpe yango ezali motuya- eyano esengeli ezsololama malamumu atako motuna ezalaki ndenge nini. Keba ete ba mema yo na ba tembe ya pamba pamba te, na ntina ya etuneli. Ndakisa, tala lolenge [Hillary] CLINTON ayanolaki na maye matali misala ya mobali maye ya bo kongoli mbongo: "na zali na esengo koponama na prezida [Barack OBAMA] lokola kandida sekretere ya ekolo, mpe ezali na maye mobali na ngay na fondation Clinton ba longaki na pasi" [12 -?]. akokaki pe koloba kolobo bongo, ezala ata loelenge nini ba senatele ba kokaki kopela ya motuna.
4. **Yoka motuna na bokebi, mpe sosola mama ya likambo na kati ya motuna, maye mako salisa yo mpona koyeba** mopiku nini oko kundonela eyano.

5. Tala na lombango o'miso mwa balandi mayo baye ba tunaki mpe tuna bango na bokebi nionso.

Oko mona ete mituna ebele eko kweya na lolenge ezalelaki mpe etunamaki.

3. Lata bilamba ya malamumu

Steve Jobs havas [-is] azalaki kolata bilamba mwa eleki motuya te o'mokili mobimba kasi ya malonga: ezalaki [-tango maleki] kaka yango na malakisi maye manso. Lolenge ya kolata Bilamba maye eyebanaki mpenza malamumu, ata kutu [masolo mwa televiziyo] "symposium" eko tuta ye o'motema na nzela ya ezalela mpe ya kotiola na lolenge ya kolata. Tala lolenge nini ezalaki malamumu mpona ye, ata kutu elingi kotalisa misala maye soki pe to koki kolanda ndakisa naye.

Lata lokola mokambi, motalisi, olingi okoma nani, ezali mpona lolenge ozali sikoyo te. Molakisi ya monene alataka mwa mukie malamumu ndakisa batu banso ba zali o'lisanga. Kanisa, tango Jobs azalaki koluka mbongo na banko na kosenga ba sunga misala maye, alataki na zela ya elamba moko moleki talo mokie makasi.

Molakisi monene ako lataka bilamba moye ezali na talo mokie mpenza na bokeseni na maye balandi baye ba kolataka, kasi ako lata bilamba maye ezali na ntina mpe eko talisama na ezalela mwa molongo mwa bato nto mpe balandi.

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa24 of 29

4. Kotala maye esi okamaki te

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa25 of 29

Molakisi malamumu mingi ako lobaka na molongo mwa bato, kasi kaka na bato ba zwami o'ngambo maye kaka te. Ba kotalanaka makasi o'miso ma bango mpo ete esi ba teyamaka mingi. T komona lolenge nini ezali malamumu ko salela mpo mpe lisusu okoka mpe lisusu kotala makomi ma bino te ya masano.

Ko tanga na maye olengelaki te kaka soki ozalai na ngonga moko esengi yo mpenza otanga maye okoi kolanda ndakisa ko maniolisa malamumu koleka mpe kotalisa makasi mwa misala mayo.

Soki olingi otanga wuta makomi mayo, sala bililingi misato nto pe ma neyi ya minene mpe koma o'likolo mwa papier mpe bamba likolo nango. Sala karte moko ya mukie mpona bo moni mpe moko. Soki oko salela makomi mwa molobeli na matalisi na nzela ya ordinatele Keznote nto pe Power pointe, sala kaka bililingi misato nto pe mineyi. Moko ezala oyo eleki malamumu mingi.

Salela bililibgi na nzela ya emoniseli mateya mwa yo nto pe na ordinatele mpona ko telemisa makanisi mayo mpo ete otalisa mama mwa likambo – motu mwa mateya se lioko- malakisi se lioko-mpona kotala se lioko. Kanisa motu mwa mateya se lioko mpe mpona kotalisa na nzela ya ordinatele se lioko.

Ba Sali mwa nguya ba kosakanaka na ba sanza ebele liboso ko kutana na lisano ya monene maye ma pesaka lokumu. Balandi masano ba koki kotika kolanda masano soki aktere ako bima na masano na bikomeli ebele o'maboko maye. To kotalisa yambo ete aktere alobaka na ko mitalisa te kasi alobaka na lolenge ealaka, ezali bongo pamba te lolenge ba kotalisa o'mwindo makasi mwa makomi lioko, ata kutu ba kosalaka mango malamumu. Balandi mayo ba kosala lolenge se moko. Bongo na se, tala maye mitano eko sunga yo na maye okomaki na ntina ya malakisi mayo.

1. **Koma masano mayo na lolenge ya ya kotalisa makomi "makomi" de PowerPoint.** Ezali lisusu ngonga te ya kotondisa makabo masusu mpe kobebisa makomi. Koma na lolenge ebongi mpe na pete manso makomi mayo na litani mwa makomi eko landa. Yambo ete olengele makomi simba naino makani mayo ndakisa ata 4 nto pe 5 fraze.
2. **Talisa mama ya likambo o'ba fraze mayo, mpe bandela malakisi mwa yo.** Tala naiono masano mayo maye olengelaki na kozanga kobanga mpe yebe ete obosani eloko moko te. Banda kotala mam mwa likambo ya mateya mayo mpo ya kotombola mabanzo mpe makanisi mayo.
3. **Kobosana maloba na nasano mwa mateya olengeleki, boye tika nanu mama mwa likambo.** Boye lisusu bandela koyekola malakisi mayo, na tango oyo salela kaka motema mwa malakisi lokola eloko mwa kokanisaka yo.
4. **Banza mama na likambo mwa mateya mayo mpona kotosa malamumu lolenge ya matalisi ezali.** Na yo moko, "nini ezya, nini na lingi ete balabdi na ngay ba kanisa na matalisi maye?" matalisi mwa grafike eko bakisa motu mwa mateya. Esika maye, elilingi eko koma eloko maye ma kokanisaka bino. Ndakisa, tango Jobs alobelaki na ntina ya *Core 2 Duo* lokola lolenge ya malamumu ya bokasi na kati mwa ordinatele *MacBook Air*, kotalisa maye ma kolakisaka kaka ba foto mwa procesere. "likambo se lioko" na ntina nini alingaki balandi baye ba yebe ete ezalaki ete [kompani na ye] *Apple esala ordinatele ya mukie na malakisi maye mazali motuya te mozala na kati na mango..*

Kopesa makasi na balakisi, Kopesa makasi na bilenge

litalisi mpona ba lakisi: bisaleli

Nkasa26 of 29

5. **Salela matalisi nionso zanga o'bwaka misu na makomi mayo, na kosalelaka kaka bilili mwa ordinatele lokola eloko mo kotelemisa makanisi mayo.** Tango okoleka makambo maye mitano, okomeka koyekola koleka bitaleli maye mbala mineyi, lolenge ini ezalaka mpe ngonga nini ezwaka tango moto mwa bwanya ako yekolaka mpona matalisi.

5. Sepela

Ata na koluka ko bongisa maye manso masalamaki na malakisi, eko zala na maye mosusu ekoya lokola olengeleki te.. na yango tika maye ezali kopesa pasi na kosimba mpe ezali ko pesa makambo mosusu ya ndenge na ndenge o'ngonga mayo, bongo maye ya malamumu na ba ndakisa ezali mwa moke ya kosimbama!

Simba mateya ma bino lokola "kosakana na mayebisi" ba landi bayo ba kolinga mitalisa mpe ba sakana. Ya solo oko bima lokola moto pembe azanga mbindo ata kutu osakanki mukie. Ndambu ya masano ma kolakisi ezali malamumu te.

Moto moko te asenga bolimbisi. Oko zwa mingi te soki osimbi mambi masusu nto pe ba makama. Soki malakisi ekutani na makama ma tekini, tiola mango,seka mwa moke, mpe talisa mateya mwa o'mokuse lokola ebongi. Soki likama mango emoni moto mosusu te kaka yo, kotala mango na mozindo te.

Bongola bokesenisi mwa mabonomi mwa yo.tango eloko moko eko tambola malamumu te lokola esengelaki, ezali bongo "mabe", kaka soki opesi nnzela na mango kobebisa ezalela ya matalisi mwa bino. Bomba eteni enene ya maye olengeleki na makanisi mayo, sepela, mpe makambo maye mazali motuya te eko kweya na nsima ya mokongo mwa yo.

7. LoleInge mitano mpona bolongi malakisi

---

1. Zuwa balandi bayo lokola Nkumu, Roi

OBa balandi bayo baye na malakisi mayo te mpo na komona yo. Baye mpo ba sosoli ete ozali na eloko okoki kosala mpona bango. Bonsomi ezali pesa na bango makoki mpona bango ba yeba kosalela tango na bango, pesa na bango mateya maye ma kogangaka ma masengeli, mpe sosolisa bango n maye ango ba lingi kosala ezali sembo nto pe malamau.

2. Panza makanisi mpe tutisa mitema mwa balandi

Telemisa makanisi minene – maye na ntina ya kobotisa; kotondisa balandi mpe ba koka ko mona ntina na maye manso biso tondimeli ezala eloko mwa pete.

Talisa makanisi mayo na nzela ya metode maye mazali ko monisa mpona kotelemisa lolenge ya ezalela ya bato banso mpe na pete mano to ndima mango lokola ya biso moko.

3. Salisa balandi ba mona nini ozali koloba

Kundola na bozindo, na kotutisa mayebi na bwanya. Kanisa lolenge ozalaki mosali mpe kotalisa balandi balandi bayo na nzela ya makanisi na lolenge ya kosunga bango na kososola, ko salela maloba maye ya makasi te, kotalisa kaka te na maloba ma kobedeke bato ba sosola, kasi mpe lisusu na maye ba koki komona mpe ba sosoli.

4. Bongolisa mingi malakisi kasi ko ngengese mango kaka te

Bongisa mpe talisa kitoko lokola ebongi kasi na sima mpe lisusu bosana maye olengeleki mpo otia na misala tango mosusu eko bongollisaka balandi lokola bapanzi sango elamu mwa nzambe. Ko sala kaka te ete, ba motu ya mateya ebele, maye ma koki kotalisama. Kasi liboso, talisa mayebisi lolenge nini mambi ma malakisi ezali mpe eko komaka mpole.

5. Tala na bokebi bokutani mpe bozalisani bwa balandi

Bozalisani o’kati na bino elingi koloba, matalisi mayo mpe balandi mayo ma kosangisa balandi na mpe mateya mayo. Talisa malakisi lokola ebongi malamau koyeba liboso ya komitia na maye mosusu ebele ekoki ko monisama na nzela ya bilili, kotoko kasi eko mono malamau te o’miso. Malakisi ya malongo mpe maye matonda eko kutana ba balandi.

8. Teama prelego

Okoki kosala malakisi mayo malamu mpe na bokasi manso soki oko sangisa makanisi na basusu mpe okobotisa lisanga mwa malandi. Tala mwa ba toli maye ma koki kosalisa bino.

- Pona liboso "motambwisi" . ba etinda maye eko zala kotambwisa lisanga ete ba mayebisi manso esangisama, ba etinda manso ezala mpole, mambi mateya manso ezala maye ma ponomi, ba etinda manso maye ezala pole, mpe balandi banso ba kosala misala ma bango lokola ebongi.
- Pona basali mwa tekini mpo ayanela na ntina mongongo mwa esaleli ya mateya o'nzela ya bilili nto mpe videyo. Moto moye, ako yanola na ntina ya instrument maye masengemi ezali na esika mwa mateya mpe ezali ko sala. Soki eloko moko ebebi, moto moye akoki kobongisa mango. Soki mpe balandi mayo ba tikali ko sosola ata mokie te ete mosali mwa misala maboko azali esika mana wana to koloba ete asli musala malamu koleka.
- Mpona moto mwa ako bongisaka malandi, mokambi. Mokambi mwa malandi azali moto moye mo kotelemaka na na nsima ya balandi mpe na angele manso, mpe ako sungaka malakisi mwa moteyi o'libanda. Akoki moe koyabisa na molakisi soki azali mpe koloba mingi soki mpe maloba maye eyali lisusu mpe kosepelisa balandi te. Akoki ko bongisa limiere mpe ko bongisa mopepe mwa esika ya malakisi, akoki mpe ko bongisaka makambo mosusu yambo ete makama ekomela bino. Ako landaka ba ndakisa mayo maye olengeleki na bokebi mpe ko pesa mwa likanisi maye na suka soki ebongi.
- Sala mateya mayo bo ebongi na tango ya kolamba mango. Mpe banda kotalisa mango na makutani make maye okozala na basalisi bayo.
- Sala, mpe meka kosala, bandela, mpe bandela lisusu... na mpe, ba ndakisa mosusu maye olengeleki mpe ezali malamu mingi soki mpe oko salaka yo moko te. Talisa makasi mwa maloba mpe makanisi mayo na moto moko mpe basusu.
- Mpona ko komisa mateya mayo makasi, esengele o'chnager molobeli tango inso nto pe 6 minutes nionso.
- Salela bililingi maye makeseni na ntina ya bato banso.
- Okoki mpe lisusu ko mema balandi mayo na esika mosusu na esika maye matalisami ezwami mpe lisusu mpe sakola mango ko banda moto moko ti na basusu, lokola ba kosalaka na nzela ya matindami mwa TV. Bongo eko talisa bokasi bwa malakisi mwa bino mo kotambola. Ezali lokola masano mwa teyatere esalelak!
- "kosangana" ezali maloba mwa motuya tango bozali kobongisa malakisi.
- Tango lisanga mosusu ezali kotalisa malakisi, sala bokebi na maye molakisi wana azali koloba. Soki oyoki moto o'mopanzi ma yo koloba, bongo obengi balandi banso basala lolenge moko.

9. Nini elingi kolakisa koloba ebele

Soki olingi ko kolisa boyebi mwa bino, tala mwa ndambu ya bokundeleli maye to salelaki na ntango ya bolengelami mwa malakisi maye:

1. Referenciloj

- Stock.xchng (www.sxc.hu)
- Morgue File (www.morguefile.com)
- Flickr Creative Commons Pool (www.flickr.com/creativecommons)
- Image After (www.imageafter.com)
- Everystockphoto search engine (www.everystockphoto.com)

2. Interretaj ligiloj

- <http://publicwords.typepad.com/>
- <http://www.presentationzen.com/>
- <http://blog.duarte.com/>
- <http://TED.com>
- www.slideshare.net/
- <http://www.public-speaking.org/public-speaking-articles.htm>
- <http://www.slideshare.net/cperrone/outsanding-presentations-4351640>
- http://www.youtube.com/watch?v=NFeDe_0wqvU

3. Libroj

- **Allan PEASE** – Body Language [Korpa esprimado]
- **Nick STANTON** – Mastering Communication [Majstri komunikiĝon]
- **Garr REYNOLDS** – Presentation zen [Zeno pri prezentado]
- **Nancy DUARTE** – Slide:ology [Diapozitivologio]
- **Chip & Dan HEATH** – Made to stick [Farita por reteni]
- **Jerry WEISSMAN** – Presenting to win: the Art of telling your story [Prezentadi por venki: la arto rakonti vian historion]
- **Carmine GALLO** – The presentation secrets of Steve Jobs [Prezentadsekretoj de Steve Jobs]
- **Keith JOHNSTONE** – Impro for Storytellers [Improvizado por rakontuloj]